

1881. ben nem azért volt szükség egy új közbiztonsági szerv felállítására, mert a szomszédos nyugati országokban már új és más rendszerek voltak, hanem azért, mert Erdélyi György gulyásbojtárok, Kozma István lótolvajok, Savanzó Jóskák, Oroszlán Palik, Renkó Kálmán, Szató Istvánok és százával a zshivánzok szabadon loptak, raboltak s gyilkolással és foszogatással rettegésben tartották a lakosságot. Nem lehetett tovább “polgári” vagy úgy nevezett “közegi” szervekre a személyi és vagyonbiztonság ügyét, mert a lakosság védelmet és biztonságot követelt. A betyárvilág felszámolásához erő, tudás és hivatásos felkészültségre volt szükség.

A magyarországi közrend és közbiztonság fenntartására rendelt katonailag szervezet őrtestület, a csendőrség, felállításáért nem mindenki lelkesedett. Ez érthető is volt, mert a Magyar megyék amelyek 1848-ig ezen a téren nagyfokú önállóságot élveztek, féltékenzen őrizték az abszolutizmus után vissanyert függetlenségüket. Attól is fétek, hogy Honvédelmi és Belügyi ministerek központi intézkedsei előnytelenek lehetnek a megyékre. A csendőrséget felállító törvényjavaslat bizonytalan kimenetelét bizonyítja, hogy csak 12 fős volt a többségi szavazar.

A problémát végül is úgy oldották meg, hogy a csendőr őrsök szolgálatát a közigazgatási hatóságoknak is rendelkezésére bocsájtották. Ezzel kapcsolatban a csendőrségi szolgálati Utasítás pontosan meghatározta, azokat a hatósági személyeket, akik az őrsöket, vagy a járőröket igénybe vehették.

A személyek, vagy hivatalok akik “felhivási joggal” rendelkeztek, a következők voltak :

Illetékes kormánybiztos

Vármegyék alispánja vagy helyettese

Királyi bíróságok

Királyi ügyészségek elnökei és helyetteseik

Illetékes járások főszolgabirai és helyetteseik

Vizsgálóbírák, kiküldött bírák és királzi ügyészek

A m. Kir. Rendőség főkapitánnya és kirendeltségeinek vezetői, és a közigazgatási hatóságok névvel és állással megnevezett tagjai.

A csendőrök akia a felhivási jog adta rendelkezést eleinte kényszerzubbonyként kezelték, megnyugodtak, mikor ezt az új fajta szolgálatot úgy szabályozták, hogy a csendőrök

a. Kizárólag közbiztonsági szolgálattal kapcsolatosan lehetnek igénybe véve és

b. A felhívó hatóság vagy közeg nem határozhatta meg az eljárás véghezvitelének módját.

Aki nem szolgált csendőrőrsön, az nem tudhatja de még nem is sejtheti azt büszke feltékenységet, amit egy őrsparancsnok érzett minden felhívásos szolgálati igénnyel kapcsolatban. Én szerencsére három hónapot szolgáltam őrsön hadnagy avatásom után és nem csak azon csodálkoztam, hogymilyen természetes volt egy hadnagnak a törzs Úr utasításait, vagy a járőrezető őrmester parancsait teljesíteni, de azon is, hogy a szolgabírók sem vitatkoztak amikor a törzs úr kijelentette, hogy a felhívás nem közbiztonság és csak a szárnyparancsnok parancsára végzi el.

Én a szatmárnémeti szárny mikolai lovasőrsén teljesítettem a tiszti, úgynevezett próbaszolgálatomat és éppen az őrsirodán készültem a másnapi oktató anyagom elkészítésére, mikor a főjegyzői hivataltól felhívás érkezett, hogy az alispán úr számos magasrangú barátjával és két német vendégével körvadászatot rendez az őrs területén levő Nyulas néven ismert földeken. A telefon felhívás barátságos hangon, kezdődött de hivatalos ”felszólított szolgálat” igénylésévé változott, mikor az alispáni titkár utasította Takács János főtörzsrőrmester urat, hogy másnap, szombaton lesz a körvadászat, nyúlra, reggel 9 órai kezezzel és az alispán úr a mezei

munkák felfüggesztéséből kívánja, hogy a földművelők jelenléte a nyulakat el ne riassza a vagy a vadászatot meg ne zavarja. Így lettem tanuja, hogy milyen komolyan vette és ismerte egy őrsparancsnok a szolgálati jogokat és kötelzettségeket.

Takács tiszthelzetes névvel és ranggal jelentkezett, majad megkérdezte, hogy a főszolgabíró ur vagy helzettese jelen van-e?

A titkár valamit válszolt, mire Takács úr, a Szolgálati Utasítás 91. paragrafusának b., alpontja alapján én csak a főszolgabíró úrnak vagy helyettesének felszolitó szolgálatát láthatom el.

A titkár valamit válszolt, mire Takács letette a kagylót.

Kisvártatva megint szolt a telefon, Takács felvette a kagylót, s mintha egy kicsit merevebb tartást vett volna fel, komolyabb arccal ezt mondta: Alispán úr, a Szolgálati Utasításunk 13. Paragrafusának 65. Pontja alapján magántermészetű vagy személyes szolgálatra tilos a csendőrt igénybe venni. Az alispán mondott valamit, mire Takács törzsörmester legjobb emlékezetem szerint ezt mondta:” Ez már más,alispán úr, ha lehetőség fenn áll, hogy az idegen nemzetiségű urakat sérelem érheti, akkor én gondoskodom az ő személyi biztonságukról és jelentem a szárnzparancsnok úrnak.”

Rövid idő elteltével Takács törzsörmester jelentést tett a Szatmánémeti szárnypk. Helyettes, Fadgya László hadnagy, egy barátom aki most már Ausztréliái Corióban él, tudomásul vette és osztályhoz jelentte.

Ami ezután következett, tette ezt az átélésemet örökre emlékezetessé.

Takács törzsörmester adigi másfél hónapos szolgálatom alatt először, odahúzta székét az én asztalomhoz és mintha édesapámat hallottam volna beszélni, lényegében ezeket mondta: Hadnagy úr, ez a magyar falu élete, ezek a földműves családok látástól vakulásik dolgoznak, művelik parányi földjeiket vetnek, kapálnak, gyomlálnak és madárijjesztőkkel kergetik el a varjákat, csapdákkal és hurkokkal fogják a nyulakat, hogy húsételük legyen és most jönnek a vadászok és letapossák a veteményeket és nem ételt keresnek, hanem szorakoztató sportot űznek a rászoruló polgárok kárára. Hadnagy úr, én védeni fogom az idegen nemzetiségű urakat minden sérelemtől, de gondoskodom az én földiemről is.

És gondoskodott: Este nyolc órakkor négy lovas járórt vezényel ki a Nyulasi földekre fel alá portyázni, mondva, hogy egy kis ovodás gyerek vészett el egy kirándulásról és hangos szóval és minden bokor és zug megbojgatásával a járőröknek a reggel hét órai bevonulásig meg kell találniuk az elveszettet kisfiút.

Az alispáni csoport még ma se tudja, hogy mi okozhatta a pompás vadászterületről a nyulal emigrációját.

Ez ugyan nem tartozik ide, de mert fájmert fáj: szeretném idézni az 1992 ben kiadott Magyar Ismertető Kéziszótár 193. Ik oldalán található meghatározást a csendőrségről: „Némely országban, (Magyarországon 1945 ig) az uralkodó osztályok érdekeit a nép elnyomásával szolgáló falvakban működő fegyveres testület”. Sajnos a csendőrszurony még szigorúbb kritikát kapott, mert a “népelyomó erőszak jelképe” let a szótarban.

Az előbbi történetben két közigazgatási szerv szerepelt, s a csendőr őrsparancsnok, bár magéntermészetű és személyes szolgáltnak inósitette a felhívást, a maga által helyesnek tartott módon, de együttműködött a felhvvási joggal meghatalmazott Alispánnal.

Az igazság az, hogy ez a szolgálati viszony kétoldalú volt és a felhívási joggal rendelkező közigazgatási szervek is mindenkor kiálltak a csendőrség oldalán.

Kiss Gabor
Csendőr főhadnagy